

Anna Marta Żukowska

Ikona Matki Bożej Nieustającej Pomocy

Religious and Sacred Poetry : An International Quarterly of Religion, Culture
and Education 2/3, 215-220

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

ANNA MARTA ŻUKOWSKA (Lublin, Poland)

E-mail: anmartzuk[at]interia.pl

Ikona Matki Bożej Nieustającej Pomocy

Pierwowzorem prezentowanego wizerunku Matki Bożej Nieustającej Pomocy jest piętnastowieczna ikona przedstawiająca Matkę Bożą Arakiotinę (Pasyjną) przynależąca do szkoły italo-kreteńskiej¹. Według tradycji obraz został skradziony z Krety i w XV w. przewieziony do Rzymu, gdzie ok. 1499 r. umieszczono go w kościele św. Mateusza. Ukrywany podczas Rewolucji Francuskiej, znalazł swoje miejsce w kościele Matki Bożej w Posterula w Rzymie, gdzie przebywał przez siedemdziesiąt lat aż do przybycia redemptorystów do Wiecznego Miasta. Zainteresowanie redemptorystów obrazem wzrosło z chwilą wybudowania przez nich w miejscu zniszczonego kościoła św. Mateusza nowej świątyni pod wezwaniem św. Alfonsa Marii Liguori'ego. W 1865 r. błogosławiony Pius IX na prośbę ojca generała Mikołaja Mauron'a, wyraził zgodę na przeniesienie obrazu do kościoła redemptorystów. Po przeprowadzeniu renowacji ikony przez polskiego malarza Leopolda Nowotnego, w 1866 r. przeniesiono ją w uroczystej procesji do kościoła św. Alfonsa Marii Liguori'ego przy Via Merulana w Rzymie. W dwa lata po rzymskiej koronacji obrazu jej kopie dotarły do Polski. Ponad siedemdziesiąt nowych kopii sprowadził o. Bernard Łubieński².

Ikona Matki Bożej Nieustającej Pomocy przedstawia na złotym tle symbolizującym nieprzenikniony blask nieba, Maryję frontalnie w półpostaci, w typie Hodegetrii z Dzieciątkiem Jezus na lewym ramieniu. Prawą dłoń o smukłych palcach podtrzymuje rączki Dziecka, ukazując tym samym bliską relację z Nim. Na bliską więź z Emmanuelem wskazuje również lekko pochylona w stronę Jezusa głowa Maryi z twarzą wyrażającą powagę, smutek i zadumę. Maryja ubrana jest w ciemnopurpurową suknię (znak godności) oblamowaną wokół szyi i na prawym rękawie złotą tasiemką symbolizującą miłość. Lekko narzucony maforion (płaszcz) w kolorze głębokiego granatu, podbity zielonym ałtąsem okrywa Jej głowę i ramiona. Udrapowany w fałdy z bizantyjskimi wisiorami na ramieniu pokryty jest

¹ Konrad Onasch, Annemarie Schnieper, *Ikony. Fakty i legendy*, Wydawnictwo ARKADY, Warszawa 2013, s. 65.

² *Historia obrazu Matki Bożej Nieustającej Pomocy na stronie internetowej – adres elektroniczny: www.jozefonun.pl/index.php?go=402sar00 [wyświetlono 30.11.2013].*

złotym szrafowaniem, które symbolizuje blask Transcendentu. Tuż nad czołem Maryi znajduje się złota gwiazda z osmioma promieniami, zaś nieco niżej, po lewej stronie promienisty krzyż na wzór gwiazdy. Znaki te symbolizują dziewictwo Maryi przed i po narodzeniu Jezusa.

Spoczywające na ramieniu Matki Dzieciątko Jezus przedstawione jest w całej postaci. Jego ubiór stanowi obszerna, zielona – utożsamiana z Bóstwem – tunika przepasana kontrastującą w kolorze, czerwoną szarfą symbolizującą królewskość. Zarzucony na prawe ramię brązowy himation oznacza człowieczeństwo Jezusa. Jego szaty – podobnie jak szaty Matki – pokryte są złotym szrafowaniem.

Jego odwrócenie głowy w kierunku Archanioła Gabriela trzymającego atrybuty męki krzyżowej: włócznię, trzcinę z gąbką i naczynie z octem. Mały Jezus przejęty trwogą tuli się do Matki. Obiema rączkami chwytą kciuk Jej prawej dłoni szukając u Niej ratunku i pomocy.

Uwieńczeniem kompozycji obrazu są czerwone kontrakcje literowe określające przedstawione osoby. Obraz, podobnie jak jego pierwowzór namalowany jest na desce o wymiarach 52 x 42 cm temperą na podkładzie kredowym³.

Abstrakt (Streszczenie) po polsku / Abstract (Summary) in Polish:

Tekst jest komentarzem do obrazu zamieszczonego na okładce, ilustracji przedstawiającej typ ikony Matki Bożej Nieustającej Pomocy. Autorka tekstu opisuje krótko historię tego typu wizerunku oraz dokonuje jego analizy formalnej, zgodnie z zasadami deskrypcji obrazów stosowanymi w historii sztuki.

Słowa-klucze:

ikona, kultura chrześcijańska, malarstwo, Matka Boża Nieustającej Pomocy, XX wiek, Kraków, kopia obrazu,

The title in English:

The Icon of Our Lady of Perpetual Help

Abstract (Summary) in English / Abstrakt (Streszczenie) po angielsku:

The text is a commentary on the picture on the cover. It is an illustration presenting a type of icon of Our Lady of Perpetual Help. The author of the text

³ Serwis Warszawskiej Prowincji Karmelitów Bosych. Ikonograficzna interpretacja obrazu, <http://www.karmelicibosi.pl/Zakon/podkategoria?zakon=kalisz&s...>

briefly describes the history of this type of icon and carries out a formal analysis, according to the principles of iconography applied in art history.

Key words:

icon, Christian culture, painting, Our Lady of Perpetual Help, 20th century, Cracow, a copy of the picture.

A picture on the cover of this volume:

Our Lady of Perpetual Help (a copy, 21st century, Our Lady of the Rosary Church in Cracow – Piaski Nowe) (photo: Andrzej Szełęga)

Obraz na okładce tego tomu:

Matka Boża Nieustającej Pomocy (kopia, 21 wiek, Kościół Matki Bożej Różańcowej w Krakowie – Piaskach Nowych) (foto: Andrzej Szełęga).

Wybrana bibliografia / Selected Bibliography / Selected Literature:

Onasch Konrad, Annemarie Schnieper, *Ikony. Fakty i legendy* [tłum. z ang. Zofia Szanter, z niem. Mariusz Smoliński (fragm.), przekł. Z grec. fragm. hymnów i tekstów liturgicznych ks. dr Henryk Paprocki, Wydawnictwo ARKADY, Warszawa 2013.

Historia obrazu MBNP, www.jozeforon.pl/index.php?go=402sar00 [dostęp 2013-11-30].

Ikograficzna interpretacja obrazu, Serwis Warszawskiej Prowincji Karmelitów Bosych, <http://www.karmelicibosi.pl> [dostęp 2013-11-30]

Information about the Author in English:

Anna Marta Żukowska, PhD, associate professor at the Department of Nursery School Pedagogy, the Faculty of Pedagogy and Psychology of the Maria Curie-Skłodowska University in Lublin. She specializes in the history of the education in visual arts, in aesthetic education and art therapy. She graduated from the Institute of Artistic Education at the Marie Curie-Skłodowska University (Lublin 1978) focusing her interests on sculpture and painting, wrote her doctoral dissertation entitled *Nauczanie rysunku w polskim szkolnictwie ogólnokształcącym w latach 1918-1939* [*Teaching Drawing in Polish Schools in the Years 1918-1939*] and was granted a post-doctoral degree in humanities (in 2011) on the basis of her monograph *Rysunek i wychowanie plastyczne w szkolnictwie ogólnokształcącym w Polsce po II wojnie światowej* [*Drawing and Education in Visual Arts in Polish Schools after World War II*]. She was Head of the Department of Visual Arts Education at the Institute of Fine Arts, the Artistic Faculty of the Maria Curie-Skłodowska University. Her publications include: *Kształcenie i dokształcanie nauczycieli rysunku dla potrzeb szkół ogólnokształcących w II Rzeczypospolitej* (Lublin 2003) [*Educating Teachers of Drawing for the Needs of Primary and Secondary Schools in Poland between the World Wars*], *Sztuka. Edukacja. Współczesność* (editor: Lublin 2007), [*Art. Education. Contemporary Times*], *Rysunek i wychowanie plastyczne w szkolnictwie ogólnokształcącym w Polsce po II wojnie światowej* [*Drawing and Education in Visual Arts in Polish Schools*

after World War II] (Lublin 2009), *Koncepcje edukacji plastycznej w Polsce Ludowej* (ed. Mirosława Pawlik-Zalewska, Lodz 2009), [*Conceptions of Education in Visual Arts in the Polish People's Republic*], *Edukacyjny i terapeutyczny aspekt sztuki* (editor: Lublin 2013) [Educational and Therapeutic Aspects of Art]. Alongside with her academic work, she develops her artistic interests in practice. Her work includes religious art such as "The Sacred Heart of Jesus", "The Heart of Mary", "Our Lady of the Rosary", "Our Lady of the Priests". These paintings are up in the Church of Our Lady of Sorrows at Krasnik. E-mail: anmartzuk[at]interia.pl

[English translation by Teresa Bela]

Informacja o Autorce (po polsku) / Information about the Author in Polish:

Anna Marta Żukowska, Prof. Ph.D., prof. nadzw., doktor habilitowany nauk humanistycznych, profesorka Zakładu Pedagogiki Przedszkolnej Wydziału Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie. Specjalizuje się w zakresie: historii edukacji plastycznej, wychowania estetycznego, arteterapii. Ukończyła studia pedagogiczne z ukierunkowaniem na rzeźbę i malarstwo w Instytucie Wychowania Artystycznego w Uniwersytecie Marii Curie Skłodowskiej (Lublin 1978), doktorat uzyskala na podstawie dysertacji: *Nauczanie rysunku w polskim szkolnictwie ogólnokształcącym w latach 1918-1939*, habilitowała się w 2011 r. na podstawie rozprawy *Rysunek i wychowanie plastyczne w szkolnictwie ogólnokształcącym w Polsce po II wojnie światowej*. W latach 2004-2011 pełniła funkcję kierownika Zakładu Edukacji Plastycznej w Instytucie Sztuk Pięknych Wydziału Artystycznego UMCS. Monografie: *Kształcenie i dokształcanie nauczycieli rysunku na potrzeby szkół ogólnokształcących II Rzeczypospolitej* (Lublin 2003); *Sztuka. Edukacja. Współczesność* (redakcja, Lublin 2007); *Rysunek i wychowanie plastyczne w szkolnictwie ogólnokształcącym w Polsce po II wojnie światowej* (Lublin 2009); *Koncepcje edukacji plastycznej w Polsce Ludowej*, monografia zbiorowa pod red. Mirosławy Zalewskiej Pawlak (Łódź 2009); *Edukacyjny i terapeutyczny aspekt sztuki* (redakcja, Lublin 2013). Równoległe z działalnością naukową rozwija zainteresowania artystyczne. Jest autorką obrazów sakralnych: „Serce Jezusa”, „Serce Maryi”, „Matka Boska Różańcowa”, „Matka Boska Kapłańska” wyeksponowanych w Kościele Matki Boskiej Bolesnej w Kraśniku. E-mail: anmartzuk[at]interia.pl

Informace o autorce (v češtině) / Information about the Author (in Czech):

Anna Marta Żukowska, Prof. Ph.D., mimořád. prof., docentka humanitních věd, profesorka katedry předškolní pedagogiky Fakulty pedagogiky a psychologie Univerzity Marie Curie Skłodowské v Lublinu. Specializuje se v oblasti dějin výtvarné výchovy, estetické výchovy a arteterapie. Vystudovala pedagogiku se zaměřením na výtvarné umění v Ústavu umělecké výchovy Univerzity Marie Curie Skłodowské (Lublin 1978), doktorát získala na základě disertace *Výuka malby v polském všeobecně vzdělávacím školství v letech 1918–1939*, habilitovala se na základě práce *Kresba a výtvarná výchova v polském všeobecně vzdělávacím školství po druhé světové válce*. V letech 2004–2011 zastávala funkci vedoucí katedry výtvarné výchovy v Ústavu krásných umění Umělecké fakulty UMCS. Monografie: *Vzdělávání a dovedávání učitelů malby pro potřeby všeobecně vzdělávacích škol II. Polské republiky* (Lublin 2003); *Umění. Vzdělávání. Současnost* (redakce, Lublin 2007); *Malířství a výtvarná výchova ve všeobecně vzdělávacím školství v Polsku po druhé světové válce* (Lublin 2009); *Koncepcie výtvarné výchovy v Polské lidové republice*, kolektivní monografie v red. Mirosławy Zalewské-Pawlak (Łódź 2009); *Výchovný a terapeutický aspekt umění* (redakce, Lublin 2013). Zároveň s vědeckou činností rozvíjí umělecké zájmy. Je autorkou sakrálních obrazů Ježíšovo srdce, Mariino srdce, Matka Boží Růžencová, Matka Boží Kaplanská vystavených v Kostele Matky Boží Bolesné v Kraśniku. E-mail: anmartzuk[at]interia.pl

[český překlad: Libor Martinek]

Informácie o autorke (v slovenčine) / Information about the Author (in Slovak):

Anna Marta Żukowska, Prof. Ph.D., mim. prof., docentka humanitných vied, profesorka Katedry predškolskej pedagogiky Fakulty pedagogiky a psychológie Univerzity Márie Curie-Sklodovskej v Lubline. Špecializuje sa na oblasť: dejiny výtvarnej výchovy, estetickéj výchovy, arteterapie. Vyštudovala pedagogiku so zameraním na rezbárstvo a výtvarné umenie v Ústave umeleckej výchovy Univerzity Márie Curie-Sklodovskej (Lublin 1978), doktorát získala na základe dizertácie: *Výučba malby v poľskom všeobecnovzdelávacom školstve v rokoch 1918 – 1939*, habilitovala sa v r. 2011 na základe práce *Kresba a výtvarná výchova vo všeobecnovzdelávacom školstve v Poľsku po druhej svetovej vojne*. V rokoch 2004 – 2011 zastávala funkciu vedúcej Katedry výtvarnej výchovy v Ústave Krásnych umení Umeleckej fakulty UMCS. Monografie: *Vzdelávanie a ďalšie vzdelávanie učiteľov malby pre potreby všeobecnovzdelávacích škôl II. Poľskej republiky* (Lublin 2003); *Umenie. Vzdelávanie. Súčasnosť* (redakcia, Lublin 2007); *Malba a výtvarná výchova vo všeobecnovzdelávacom školstve v Poľsku po druhej svetovej vojne* (Lublin 2009); *Koncepcia výtvarnej výchovy v Poľskej ľudovej republike*, kolektívna monografia v red. Mirosławy Zalewskej-Pawlakovej (Lodž 2009); *Výchovný a terapeutický aspekt umenia* (redakcia, Lublin 2013). Zároveň s vedeckou činnosťou rozvíja umelecké záujmy. Je autorkou sakrálnych obrazov: „Serce Jezusa“, „Serce Maryi“, „Matka Boska Różańcowa“, „Matka Boska Kapłańska“ vystavených v kostole Matky Božej Bolesnej v Kraśniku. E-mail: anmartzuk[at]interia.pl

[Slovenský preklad: Ivica Hajdučeková]

Информация об авторе (по-русски) / Information about the Author (in Russian):

Анна Марта Жуковская, проф. Ph.D., экстраординарный профессор, доктор гуманитарных наук, профессор кафедры дошкольной педагогики на психолого-педагогическом факультете в Университете Марии Кюри-Склодовой в Люблине. Специализируется в области художественного образования, эстетического воспитания и арттерапии. Получила образование по резьбе и живописи в Институте художественного воспитания в Университете Марии Кюри-Склодовой (Люблин, 1978). Защитила докторскую степень на основании диссертации «Обучение рисунку в польских общеобразовательных школах в 1918-1939 годах», хабилитирована в 2011 году на основании монографии «Рисунок и художественное образование в общеобразовательных школах Польши после Второй мировой войны». В 2004-2011 годах исполняла обязанности руководителя кафедры художественного образования в Институте искусств на Художественном отделении Университета Марии Кюри-Склодовой. Монографии: «Обучение и переобучение учителей рисования для общеобразовательных школ Второй Речи Посполитой» (Люблин, 2003), «Искусство. Образование. Современность» (редактирование; Люблин, 2007), «Рисование и художественное воспитание в общеобразовательных школах Польши после Второй мировой войны» (Люблин, 2009), «Концепция художественного образования в Народной Польше» (коллективная монография под ред. Мирославы Залевской; Лодзь, 2009), «Образовательный и терапевтический аспекты искусства» (редактирование; Люблин, 2013). Одновременно с научной деятельностью занималась творчеством. Является автором сакральных произведений: «Сердце Иисуса», «Сердце Марии», «Матерь Божья Ружанцова», «Матерь Божья Капłанская», выставляемых в костёле Матери Божьей Болесной в Краснике. E-mail: anmartzuk[at]interia.pl

[Русский перевод: Надежда Георгиевна Колошук]

**Інформація про автора / Довідка про автора (українською мовою) /
Information about the Author (in Ukrainian):**

Анна Марга Жуковська, проф., доктор гуманітарних наук (Ph.D.), надзвичайний професор на кафедрі дошкільної педагогіки у відділі педагогіки і психології Університету Марії Кюрі-Скłodовської в Любліні. Спеціалізується в царині історії художньої освіти, естетичного виховання та арттерапії. Закінчила студії зі спеціалізацією «різьба та малярство» в Інституті мистецького виховання в Університеті Марії Кюрі-Скłodовської в Любліні (1978). Захистила докторську ступінь на підставі дисертації «Навчання рисунку в польських загальноосвітніх школах у 1918-1939 роках»; габілітована в 2011 р. на підставі праці «Рисунок і художнє виховання в загальноосвітніх школах Польщі після Другої світової війни». У 2004-2011 роках виконувала обов'язки керівника відділу художнього виховання в Інституті мистецтв Художнього відділу в Університеті Марії Кюрі-Скłodовської. Монографії: «Навчання та перекваліфікація вчителів малювання для загальноосвітніх шкіл Другої Речі Посполитої» (Люблін, 2003), «Мистецтво. Освіта. Сучасність» (редагування, Люблін, 2007), «Малювання та художнє виховання у загальноосвітніх школах Польщі після Другої світової війни» (Люблін, 2009), «Концепція художньої освіти в Народній Польщі» (колективна монографія під ред. Мирослави Залевської, Лодзь, 2009), «Освітній і терапевтичний аспекти мистецтва» (редагування, Люблін, 2013). Водночас із науковою діяльністю займалася творчістю. Є автором сакральних творів «Серце Ісуса», «Серце Марії», «Маги Божа Ружаньцова», «Маги Божа Капланьська», котрі виставлено у костелі Матері Божої Болесної у Краснику. E-mail: anmartzuk[at]interia.pl

[Український переклад Надія Георгіївна Колошук]

Звесткі пра аўтара (на-беларуску) / Information about the Author (in Belarusian):

Анна Марга Жукоўска, праф. Ph.D., праф. надзв., доктар гуманітарных, прафесар кафедры дашкольнай педагогікі факультэта педагогікі і псіхалогіі Універсітэта Марыі Кюры-Скłodоўскай у Любліне. Спецыялізуецца ў галіне: гісторыі выяўленчага выхавання, эстэтычнага выхавання, тэрапіі праз мастацтва. Скончыла педагогіку па спецыяльнасці скульптура і жывапіс у Інстытуце мастацкага выхавання Універсітэта Марыі Кюры-Скłodоўскай (Люблін 1978), ступень кандыдата навук прысуджана на падставе дысертацыі: Выкладанне малюнка ў агульнаадукацыйнай школе Польшчы ў 1918 — 1939 гадах, ступень доктара хабілітаванага атрымала ў 2011 г. на падставе даследавання Малюнак і выяўленчае выхаванне ў агульнаадукацыйнай школе Польшчы пасля II сусветнай вайны. У 2004 — 2011 гадах была загадчыкам кафедры выяўленчага выхавання ў Інстытуце мастацтваў факультэта мастацтваў УМКС. Манаграфія: Навучанне і даучванне настаўнікаў малюнка для агульнаадукацыйных школ II Рэчы Пасталітай (Люблін 2003); Мастацтва. Выхаванне. Сучаснасць (рэдакцыя, Люблін 2007); Малюнак і выяўленчае выхаванне ў агульнаадукацыйнай школе Польшчы пасля II сусветнай вайны; Канцэпцыя выяўленчага выхавання ў Народнай Польшчы, калектыўная манаграфія пад ред. Міраславы Залеўскай Паўляк (Лодзь 2009); Адукацыйны і тэрапеўтычны аспект мастацтва (рэдакцыя, Люблін 2013). Паралельна з навуковай дзейнасцю развіваюцца творчыя інтарэсы. З'яўляецца аўтарам сакральных карцін: „Серца Ісуса“, „Серца Марыі“, „Боская Маці Ружанцавая“, „Боская Маці Святарская“, выстаўленых у Касцёле Пакутуючай Боскай Маці ў Красьніку. E-mail: anmartzuk[at]interia.pl

[Гдумачэнне на беларускую мову: Eugeniusz Pańkow і Olga Pańkował]